

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

הענין בזה, שכל מעשה מצוה וכן כל מעשה שאדם עושה יהיה לשם שמים, ולא רק לשלומד, אלא גם בכל מעשה, במעשים הגשמיים שמוכרח לעשות אותם, אם הוא עושה לשם שמים אזי המעשה טהור והוא טהור.

וענין זה מפורש גם ברמב"ם (הלכות דעות ג, א) שאדם יכול להיות עובד השם גם כשאינו עושה שום פעולה, בשעה שהוא ישן, אם הוא ישן לשם שמים – כי מחר יש עוד יום ויש תרי"ג מצוות שצריך לקיים, והולך לישון מפני שיש לו תפקיד, והוא כמו חייל, חיל השם, שצריך שיהיה לו כוח לקיים את מה שהוא חייב, אזי הוא עובד השם כשהוא ישן, והשינה שלו היא עבודת השם!

והיינו אפילו השינה, שהיא בשב ואל תעשה בלי שום פעולה, אבל לא רק השינה, אלא גם כל דבר שאדם עושה לצורך הגוף, שהגוף צריך את זה ובלי זה לא יוכל לתפקד, כגון אכילה ושתייה, שאם לא יאכל הרי ייחלש מכוחותיו ולא יוכל לתפקד, והרי יש הרבה מצוות שהוא חייב לקיים, ולכן הוא אוכל, לא בשביל ההנאה, אלא כמה שהוא מוכרח לאכול בשביל לצורך המשפחה, ואם זוהי כוונתו באכילתו, לשם שמים, הרי זו עבודת השם, ואזי גם האכילה מקדשת את האדם, והיא מעשה המְקַדֵּשׁ! וזה נקרא 'טהרה', וגם מקדש את האדם, אפילו המעשים הגשמיים.

ולפי זה נמצא עוד, שאפילו בשעה שאדם עוסק בצרכי המשפחה, שיש לו בני משפחה וצריך לדאוג להם ולכלכלם, ונאלץ בשביל זה לבטל מלימודו, ופעמים שאף צריך לעסוק בפרנסה, ועוסק בזה לא בשביל עצמו אלא לצורך המשפחה, הרי הוא עושה בזה חסד עם המשפחה, וגם מזכה אותם, שהרי במשפחה יש גם ילדים שצריכים חינוך והוא זוכה בזה להרבה זכויות, ראשית עצם החסד שהוא עושה עם המשפחה, וגם הוא מזכה את המשפחה, שהוא עוסק בצרכיהם ודואג להם, ואף כשנאלץ לבטל מלימודו לזה, אין זה חטא אלא הפוך, הוא כל הזמן עוסק במצוה, כי אינו עושה בשבילו ולהנאתו, אלא לשם שמים מפני שהוא חייב, ונחשב עוסק במצוה ומתקדש בזה, וזהו דבר נפלא.

ומצינו גם הלכה בשולחן ערוך (או"ח לח, ח) "כותבי תפילין ומזוזות, הם ותגריהם ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום זולת בשעת קריאת שמע ותפילה", והוסיף הרמ"א שם "ואם היו צריכים לעשות מלאכתן בשעת קריאת שמע ותפילה, אז פטורים מקריאת שמע ותפילה ותפילה ותפילין", והיינו שבני אדם שכותבים ספרי תורה תפילין ומזוזות, וכן תגריהם ותגרי תגריהם – אלו שמוכרים את תשמישי הקדושה, הרי הם עוסקים במלאכת שמים, ונחשבים עוסקים במצוה ופטורים מן המצוות.

וכתב המשנה ברורה (סי"ק כד) בשם המגן אברהם, כי זהו דווקא אם עיקר כוונתם היא המצוה, ואמנם הם צריכים פרנסה ועוסקים בזה כדי להתפרנס, אבל הם בחרו דווקא במקצוע הזה מפני שהוא מצוה, לכתוב ולמכור תשמישי קדושה, והמצוה היא העיקר אצלם, שהרי היו יכולים להרוויח במקצועות אחרים, ובחרו לעסוק רק בזה כדי לזכות את הרבים, וכיון שזוהי כוונתם, לשם שמים, הרי הם עוסקים במצוה ופטורים מן המצוות, ובזמן שהם מוכרים את תשמישי הקדושה פטורים מקריאת שמע ותפילה ותפילין.

ואמנם בדרך כלל יכולים להסתדר ולקיים מצוות אלו קודם או אחר כך, אבל אם זה לא מסתדר ואי אפשר לקיים שניהם, אזי הם עוסקים במצוה ופטורים מן המצוה, כי הם מזכים את הרבים ומצוה, על ידי שעוסקים לפרנסתם, והכל תלוי בכוונה, מה הסיבה ולשם מה עושים את זה.

תפילות על רוחניות

ועל זה אנו מבקשים בתפילה "וטהר לבנו לעבדך באמת", שהלב יהיה טהור, וכל המעשים הטובים שאנו עושים יהיו בטהרה לשם שמים.

וכבר זיכרנו בעבר למה רק בשבת ויום טוב מבקשים וטהר לבנו לעבדך באמת, ומדוע ביום חול אין מתפללים את התפילה הזו (וראה מה שנתבאר בספר 'דרכי החיזוק' פרקי הדרכה עמי ש"יד ועד).

אכן באמת אין זו קושיא כלל, כי הרי גם ביום חול יש תפילה, שאנו מתפללים ומבקשים השיבו לתורתך, וכן סלח לנו כי חטאנו, חננו מאתך דעה, וכהנה עוד הרבה תפילות על רוחניות וטהרת הלב, על תורה ועל עבודה ועל תשובה שלמה, ורק בשבת שאין אומרים בקשות אלו בתפילת העמידה, אזי מבקשים בלשון אחר "וטהר לבנו לעבדך באמת". וכן יש פסוק בתהלים (נא, יב) לב טהור ברא לי אלוקים, והוא גם כן תפילה ובקשה על טהרת הלב, שיברא לנו הקב"ה לב טהור, וגם כל ספר תהלים ובפרט פרק קי"ט יש בו הרבה תפילות ובקשות על תורה ומצוות ועל כל העניינים הרוחניים.

והנה יודע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי תפילה על רוחניות בדוק ומנוסה שזה עוזר, אכן יש דבר שבו לא מובטח שתפילה תעזור, והוא אם מבקשים על זיכרון, לזכור את מה שלומדים, ובה לא תמיד התפילה מעילה, כי באמת מה שאדם שוכח ולא זוכר מצד חלישות כוח זכרונו, אינו חטא כלל, כיון שאין זה בכוחו, ואינו חייב יותר מכוחו, ואמנם אם יחזור הרבה זכור, והוא אכן חוזר, אבל אם אינו יכול ואין בכוחו לחזור ולזכור יותר, זה לא חטא.

טומאת האדם מחמת חטאים

השבת הבאה היא 'פרשת פרה', וקוראים בתורה בפרשת פרה אדומה, והנה פרה אדומה מטהרת מטומאת מת, והדין של טומאת מת הוא מיוחד והמור יותר מכל הטומאות, שבכל הטומאות של מגע, כגון מי שנוגע במצורע וכל טומאת מגע, מספיק טבילה לטהרתו ולא צריך יותר מזה, ואמנם יש טומאות שצריך גם להביא קרבנות, בטומאת היוצאת מגופו, כגון זב, זבה, יולדת, והמצורע בעצמו, אבל בכל טומאת מגע מספיק טבילה.

ואילו בטומאת מת זה לא מספיק, אלא צריך גם הזאת שלישי ושביעי עם מי חטאת ואפר הפרה, והמת מטמא בין על ידי מגע וגם באוהל, וזו הטומאה החמורה ביותר, כיון שהמת הוא אדם, ובטומאת נבילה אינו כן אלא מספיק טבילה, אבל אדם שמת טומאתו יותר חמורה.

והטעם בזה מפני שאדם יש לו חטאים, ואילו כל המתים חוץ מאדם אין להם חטא, בעלי חיים אין להם חטאים, וגוי שמת, אף על פי שאינו מטמא באוהל (עיין על פי שהיא מכל מקום הוא מטמא במגע, מפני שגם כן יש לו חטאים, ולעומת זה ישראל שמת יש לו יותר חטאים כי הוא יותר מקודש, ולכן מטמא גם באוהל, ולא מספיק טבילה לטהרתו, אלא צריך גם מי חטאת).

וכשאדם נטמא, הרי הטומאה נותנת לו הגבלה, כגון שאסור לאכול בקדשים, ואכילת קדשים הרי היא מצוה, ולאדם טמא חסרה המצוה הזו, וכן אכילת תרומה ומעשר שני, שהם אכילות מצוה, הוא לא יכול לאכול, והטומאה גורמת את זה. וגם ביאת מקדש, הוא לא יכול להיכנס ולהשתחוות בבית המקדש. נמצא שהטומאה מונעת מהאדם הרבה מצוות, וזהו בכל טומאה.

ואף על פי שלא חטא כלל במה שנטמא, ואדרבה יתכן שעשה מצוה, כגון שנטמא למת מצוה או שאר מתים שמצוה להיטמא, מכל מקום אחרי שנטמא הוא כבר אנוס וחסרות לו המצוות האלה, כך הדין והמצויאות.

תורה ומצוות מקדשים את האדם

הרי כל מצוה מקדשת את האדם, כפי שאנו אומרים 'קדשנו במצוותיך', וקידשתנו במצוותיך', שהאדם מתקדש בעשיית מצוה.

וכידוע המעשה שהיה עם הדיבוק בזמן החפץ חיים, שנכנס דיבוק בערה אחת, וכשנשאל מדוע נכנס בה, אמר כי היא שתתה מים בלי ברכה, והיינו שאם הייתה מברכת הוא לא היה יכול להיכנס, כי בגלל קדושת הברכה אין זה שייך, והקדושה של הברכה הייתה משפיעה למנוע כניסת רוח הטומאה של הדיבוק, ואף על פי שהיא הייתה גיירה פשוטה, שכחה לברך וכנראה הייתה פשוטה, אבל כשהיא מברכת ברכה, אולי אפילו שלא בכוונה, הברכה מקדשת אותה! וזהו 'קידשתנו במצוותיך', שהאדם מתקדש על ידי מעשה מצוה.

וכן קדושת הארץ, מי שנמצא בארץ ישראל מתקדש, כי זה מקום קדוש, אפילו בזמן הזה לאחר החורבן. ומצינו בגמרא (נדרים כב, א) שקדושת הארץ משפיעה על טבע האדם לקבל מידות טובות ולמנוע רציחה, ומובא שם מעשה בשני אנשים שעלו מבבל לארץ ישראל ובדרך קם אחד מהם על תברו והרגו, ונתפלל רבי יוחנן האיך אירעה רציחה כזו בארץ ישראל, ואמרו לו כי אכן זה היה לפני שהם עברו את הירדן, ואם היו עוברים את הירדן ונכנסים לארץ כבר הייתה קדושת הארץ משפיעה עליו שלא לרצוח.

ואנו הנמצאים בארץ ישראל הרי אנו מתקדשים בזה, וקדושת הארץ מקדשת אותנו, ויתירה מכך קדושת ירושלים, העיר העתיקה שבין החומות, וידוע שהיו אנשים שגרו בעיר העתיקה בירושלים וכל חייהם לא יצאו מהעיר העתיקה, שיש לה קדושת 'מחנה ישראל', ומתקדשים עוד בזה. אם כן כשאדם נכנס לבית המקדש ודאי שהוא מתקדש יותר, אבל כשהוא טמא הוא לא יכול ואסור בביאת מקדש, והטומאה מונעת ממנו תוספת קדושה.

אבל יש לנו עצה, שהרי אמרו חז"ל (ריש פאה) ותלמוד תורה כנגד כולם, עסק התורה מקדש את האדם יותר מכל המצוות! וכשאדם לומד תורה הרי הוא מתקדש, ואמנם כל מצוה מקדשת, אבל תלמוד תורה הוא כנגד כולם, והיינו לענין מה שאמרו שם שאוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, אך זה גם מקדש את האדם כנגד כולם, שהלומד תורה שכינה נמצאת עמו, כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה ביניהן וכו' ואפילו חמישה ואפילו אחד, כשעוסק בתורה שכינה עמו, והשראת השכינה זה קדושה, שהוא מתקדש, וגם המקום שלומד בו מתקדש.

ומעשה שהיה במרן החזון איש זצ"ל שהלך פעם לטייל עם מיישהו, ברחוב חזון איש כיום, וכשעבר במקום מסוים אמר "מרגישים כאן קדושה, שלפני זמן לא רב עמדו כאן בחורי ישיבה ודיברו בלימוד". מרגישים את הקדושה, שהמקום מתקדש, אינני יודע לכמה זמן, אבל מרגישים קדושה!

טהרה – מעשים לשם שמים

והנה יש מידת הטהרה, ובמסילת ישרים האריך בזה בשני פרקים (טז-יז) לאחר הנקיות והפרישות, מה היא טהרה, שיהיה לאדם לב טהור, וביאר שם

ומה שאמר רבי ישראל שתפילה על רוחניות תמיד מועילה, היינו למנוע חטא, שלא יהיה חטא, אבל תפילה על הצלחה מיוחדת נגד הטבע שצריכים לזה שינוי הטבע, כגון לזכות לכוח הזיכרון לזכור את תלמודו יותר מכפי טבעו, על זה לא מובטח שהתפילה תשנה את הטבע עד כדי כך, וזהו דבר נדיר שצריכים זכויות מיוחדות לכך (ועיני מהרש"א נדה דף ס"ט סוף ע"ב).

התורה והתפילה של חסידים הראשונים

ומצינו דבר כזה בגמרא (ברכות לב, ב) שאמרו על חסידים הראשונים, שהיו שוהים שעה אחת קודם תפילתם, ומתפללים שעה אחת, וחוזרים ושוהים שעה אחת לאחר התפילה. והטעם שהוצרכו לשהות שעה קודם התפילה, ביאר המסילת ישרים בפרק י"ז שהוא כדי לקבל את היראה והאהבה הנצרכים לתפילה, כי כדי שהתפילה תהיה בכוונה צריכים הכנה, והם היו שוהים לזה שעה שלמה, ואחר כך עוד שעה התפילה עצמה, ולאחר התפילה היו צריכים שוב לשהות שעה, כי אחרי התעלות כזו של תפילה במדרגת חסידים הראשונים שהיא בהתפשטות הגשמיות (כמו שכתב בשולחן ערוך או"ח סימן צח), צריכים לשהות זמן שיוכלו לחזור למצבם הפשוט.

ושאלו על זה בגמרא שם "וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפילה, תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית", והיינו מאחר שהוצרכו לשהות זמן רב כל כך בתפילתם, תשע שעות ביום, כי יש שלוש תפילות ביום ובכל תפילה שהן שלוש שעות, מתי הם למדו תורה? ואמרו בגמרא "אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

ושמעתי מאממו"ר זצ"ל (וכעין זה כתב בעיני יעקב) שדייקו ואמרו תורתם 'משתמרת', דהיינו שהם כבר למדו קודם, ונעשו חסידים הראשונים לאחר שלמדו את כל התורה, כי בר אבא אפרש להתחיל עם חסידות במדרגת תפילה כזו, וצריכים קודם ללמוד! אבל אחרי שלמדו כבר, אזי אפשר לשכוח, ועל זה אמרו כי מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת – שלא שוכחים.

וזהו סייעתא דשמיא מיוחדת, בזכות החסידות, שהם היו חסידים עם עבודת השם כזו, ותפילה היא עבודת השם, עבודה שלב, במשך תשע שעות בכל יום, ובזכות שעבדו עבודת השם עם כוחות לא טבעיים כאלה, לכן היו להם זכויות מיוחדות שלא לשכוח את מה שלמדו, וזהו דבר מיוחד.

תפילה על הבנה בתורה

וכן יש להתפלל על רוחניות לקבל הבנה בתורה, שצריכים לזה סייעתא דשמיא, וכבר הזכרנו מדברי התומים ביערות דבש (ח"א דרוש ד) שכתב "ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישרות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת אלא להתפלל להשם בדמע שישוב וירחמנו כי קל שומע תפילה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת". ומעיד שם על עצמו "בעת שאיני מתפלל בכוונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת וקרעים אלביש, ולהפך אם אזעק ואשווע להשם מקירות לבבי בתפילה לחונני דעה כי דלותי עד מאד בעוונותינו הרבים, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו". וכן הנצי"ב מוואלוז'ין אמר על עצמו שבימים שאינו בוכה ב'אהבה רבה' אין לו הצלחה בתורה.

ובאמת בנוסח התפילה הקבוע יש הרבה מקומות שמבקשים על תורה, כגון בברכות התורה ובאהבה רבה, ובקובץ איגרות חזון איש (ח"ג קנא) ציין לכמה דוגמאות בזה וכתב "שים האדם פניו תמיד ליוצרו, שיחוננו ויבינהו בתבונת התורה, וכמו שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמונה עשרה ברכה על הדעה, ובתפילת אהבה רבה, ובקדושה סדסדא [הוא יפתח לבנו בתורתו], ובברכת אלוקי נצור אחרי שישב וירחמנו כי קל שומע תפילה הוא וקרוב ללב [דתפתח לבאי באורייתא] ובעוד מקומות", וכאמור גם בברכות התורה מבקשים והערב נא וכו', ובשמונה עשרה מבקשים גם השיבנו לתורתך, וביחי רצון שאחרי התפילה ותן חלקנו בתורתך.

ואם כן הלא אנו כבר מבקשים הרבה על תורה, ובזה האדם יכול ויש לו הרבה אפשרויות לזכות להצלחה בתורה, על ידי הכוונה, שיכונן יותר בבקשות אלו הנמצאות בנוסח התפילה הקבוע.

כוח התפילה אפילו בלב

ונוסף לזה יש גם תפילה בלב, אפילו שלא בזמן התפילה, אם אדם מתפלל ומבקש בלבו מן הריבונו של עולם הצלחה ברוחניות, לזכות לתורה ולמידות טובות ושמירת הלשון וכל ההנהגה על פי התורה, אזי התפילה שלב היא גם כן תפילה המועילה לזכות לסייעתא דשמיא, ואמנם אין זה תפילה לגבי הלכות תפילה, ושלושת התפילות הקבועות בכל יום צריכות להיות בדיבור, אבל תפילות פרטיות נוספות – גם בלב הם תפילה.

וכבר סיפרתי מעשה שהיה באחד שבא מחוץ לארץ והגיע לכותל המערבי, והוא לא היה מאמין, אבל חשב בלבו: אם אכן ענייני האמונה הם נכונים, אני מבקש רחמים שהשם יעשני לידע את האמונה, ומיד באותו הרגע שחשב כך, נגש אליו אחד מהפעילים (של 'מורשת אבות' או 'ערכים') ושאל אותו האם הוא רוצה לדעת מה זה יהדות. באותו הרגע שהוא התפלל בלב, זכה לסייעתא

דשמיא! וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות מועילה לסייעתא דשמיא, היינו אפילו תפילה בלב.

וזהו שאמרו (מכות י, ב) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והבא ליטרה מסייעין אותו (יומא לח, ב), אפילו אם רק בלב הוא בא ליטרה, ורוצה לילך בדרך טובה, כבר יש לו סייעתא דשמיא, וזה דבר נפלא.

קבלת עול – שעבוד לתורה

והנה שינוי בפרקי אבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ויעול תורה בפשטות היינו שהוא במצב כזה שמוכרח ללמוד, וקבלת עול פירושה שהוא עושה שיהא מוכרח, והוא מקבל עליו את העול וגורם לזה שיהיה מוכרח ללמוד ולא תהיה לו ברירה אחרת, ובזכות זה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו כל מיני שעבודים שיש לאדם, כגון עול מלכות, ודרך ארץ היינו עול המשפחה, הכל מסתדר ואין לו שום עול מזה, כיון שהוא קיבל עליו עול תורה.

ולעומת זה הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו מי שהיה עליו עול תורה, שהוא היה משועבד לתורה, עם כל מיני שעבודים שמוכרח ללמוד וללמד, והוא פורק ומוריד מעצמו את השעבוד הזה כי הוא רוצה שיהיה לו יותר קל, אזי יותר גרוע יהיה, ונותנין עליו: שיהיה עליו עוד פעם עול מלכות ודרך ארץ, ויהיה עוד יותר קשה.

וכבר דיברנו בעבר שזה כלל ידוע במעשים טובים, שאם אדם עושה מעשים טובים אבל זה מאמץ בשבילו, והוא רוצה שיהיה לו יותר קל על ידי שיפחית מהמעשים הטובים, הוא לא ירוויח מזה, אלא עוד יותר קשה יהיה לו, בפריקת עול תורה ופריקת עול מעשים טובים היה יותר גרוע! ואני יודע ומכיר מעשים שהיו בזה, שעשו איזה חשבונות להוריד את השעבוד, ועל ידי זה הפסידו עוד יותר, ורק מפסידים ולא מרוויחים מזה.

אדם חי כדי להועיל לזולתו

ובחקדמה לפנש החיים מבן המחבר הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין כתב בשם אביו הגר"ח זצ"ל "וכה היו דברו אל תמיד שזה כל האדם לא לעצמו נבא, רק להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכוחו לעשות". והיינו שהאדם לא נבא אלא לזולתו, ואינו חי בשביל עצמו, אלא בשביל אחרים, לטובת אחרים, וזוהי זכות הקיום שלו ולכן הוא חי, בשביל להועיל לאחרים. ואם כן אם יש לו שעבוד בשביל אחרים, אזי אדרבה, זהו 'לזולתו', ובשביל זה הוא חי.

ומעשה שהיה באדם בעל משפחה שבא למרן החזון איש זצ"ל ושאל האם לעשות 'ביטוח חיים', ואמר לו החזון איש כי זה דבר מסוכן, מפני שהוא חי בשביל המשפחה, ומי יודע אולי חי רק מפני המשפחה צריכה אותו, ואם המשפחה תהיה מבוטחת גם בלעדיו, שמא הוא לא יחיה, ואי אפשר לדעת בזכות מה הוא חי, וצריך זכויות! לכן אדם שיש לו שעבוד ומשועבד בשביל אחרים, הרי זה הזכויות שלו, ויתכן שזו זכות הקיום שלו.

ידוע שהחפץ חיים כל מה שעשה היה לזיכוי הרבים, והספר הראשון שחיבר היה חפץ חיים ושמירת הלשון, עם ההלכות וגם דברי מוסר על לשון הרע, ובתחילה הדפיס את זה בעילום שם, ולכן קראו לו 'החפץ חיים' כי עדיין לא הכירוהו בשמו וקראוהו על שם הספר, והדפיס בעילום שם לזיכוי הרבים, וכפי שכתב בחקדמותו כי חטא החורבן הוא שנאת חנם ולכן צריך לתקן את החטא ולהשפיע חיזוק בשמירת הלשון כדי לקרב את הגאולה.

ואף על פי כן, הוא גם חשב על עצמו והיה מוכיח את עצמו, כמו שכתב בשערי תשובה (ש"ב כו) "ישב יהפוך יד תוכחתו על נפשו", ומסופר שהוא היה עולה לאיזה חדר שאחרים לא נמצאים שם, והיה אומר ומדבר לעצמו: אתה כך וכך, ויש לך חטא ועוד חטא ועוד חטא, ואתה צריך לחזור בתשובה, ומה יהיה איתך, כך היה מוכיח את עצמו כל הזמן עם תוכחה ותוכחה, וגם נסע פעם לרבי נחמקיה הורודנער לקבל ממנו דרך בעבודת השם.

אבל כל פעולותיו היו לזיכוי הרבים, וכגון ספרו משנה ברורה, שהוא לזיכוי הרבים, שתהיה ההלכה ברורה, ועוד ספרים רבים שחיבר, כגון נדחי ישראל, בשביל חיילים יהודים שנלקחו לצבא, כיצד יסתדרו עם כשרות המאכלות ושאר הלכות איך להתנהג, וגם ספר שם עולם, עבור אלו שאין להם ילדים, באיזה מעשים טובים יהיה להם שם ושארית, ועוד ספרים רבים וספרי מוסר שחיבר, הכל בשביל אחרים, וזיכוי הרבים, וזכה וזיכה, כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם 'זכה' ואחר כך 'זיכה את הרבים', כי צריך זכויות עצמיות בשביל לזכות את הרבים. וכן יש זיכוי הרבים להתפלל על אחרים, והמתפלל על חברו הוא נענה תחילה (ב"ק צב, א).

זהו ענין ויטרה לבנו, שכל אחד יכול לזכות לזה, ורק צריכים השתדלות, להיות בא ליטרה, והדרך לכך היא על ידי שיש קביעות יום יומית ללימוד בספרי מוסר, וכפי שכתב המשנה ברורה (בסימן א' ובסימן תרי"ג) שצריכים קביעות יום יומית לזה, משחרו קביעות, כדי שלא לשכוח את החיובים, ובה בעזרת השם נוכל לסייעתא דשמיא להצלחה ברוחניות!

לעילוי נשמת המחנך הדגול הרה"ח ר' אברהם ב"ר צני ויסמן ז"ל מנהל ביה"ס מעלות - נלב"ע כ"ב אדר א' תשע"א
ורעייתו המחנכת הדגולה מרת פוריה גיטל ע"ה בת הגה"ח רבי יהושע מאיר שוויץ זצ"ל - נלב"ע ח' ניסן תשנ"ד

לעילוי נשמת הרב הגאון
רבי חיים ציון ב"ר יפת צבורי זצ"ל
רבה של גדרה
נלב"ע כ' אדר תשע"ה - תנצב"ה

לע"נ הר"ר אברהם ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ג שבט תשמ"ט - תנצב"ה
חוג' מרת דבורה ב"ר חיים הלוי ע"ה
נלב"ע כ"א אדר ב' תשע"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי משה ב"ר גרשון אלינסון ז"ל
נלב"ע כ"ג באדר תשע"ט
תנצב"ה